בס"ד

The Abraham Arbesfeld

Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

W W W.KOLLELYOMRISHON.ORG

Sefer Chagai & Chanukah - How it Affects our Calendar, our History, and our Siddur

Rabbi Menachem Leibtag

December 14, 2014 • כ"ב כסלו תשע"ה

Chagai & Chanuka

– source sheet for shiur by Menachem Leibtag / www.tanach.org

I. Time line of 'seventy years' of Bavel

YEAR ONE = 4th year of Yehoyakim –Nevuchadnezar's rise to power (Yirm 25:1)
Year 7 = Galut Yehoyachin = 11th year of Yehoyakim - first wave of Exile
Year 18 = Galut Tzidkyahu – Temple destroyed - second wave of Exile
Year 43 – Yechezkel's vision of Temple (chapters 40-48)
Year 70 - Cyrus Decree – first return of the Exile w/Zrubavel (Ezra 1:1)
[building freeze for 18 years / Ezra 4:4-5]
Year 88 - Groundbreaking of Second Temple on 24 Kislev – Year 2 of Darius
[see Chagai 2:10-18 & Zecharya 1:12]
Year 92 - Construction completed on 3 Adar – year 6 of Darius / see Ezra 6:15

II. Two Models for Redemption:

Yirmiyahu – "Teshuva" first!

כ״ט - י כִּי-כֹה, אָמַר ה׳, **כִּי לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה, אֶפְקֹד אֶתְכֶם; וַהֲקִמֹתִי עֲלֵיכֶם, אֶת-דְּבָרִי הַטּוֹב, לְהָשִׁיב אֶתְכֶם, אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה.** ... יב **וּקְרָאתֶם אֹתִי וַהֲלַכְתֶּם, וְהִתְפַּלַּלְתֶּם אֵלָי; וְשָׁמַעְתִּי, אֲלֵיכֶם.** יג **וּבִקַּשְׁתֶּם אֹתִי, וּמְצָאתֶם: כִּי תִדְרְשֻׁנִי, בְּכָל-לְבַבְכֶם.** יד וְנִמְצֵאתִי לָכֶם, נְאֻם-ה׳, **וְשַׁבְתִּי אֶת-שְׁבוּתְכֶם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל-הַגּוֹיִם** וּמִכָּל-הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּי אֶתְכֶם שָׁם....

Yechezkel – "Return to Israel" first!

ל״ו כב לָכֵן אֱמֹר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל, כֹּה אָמַר ה׳, **לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה, בֵּית יִשְׂרָאֵל: כִּי אִם-לְשֵׁם-קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם, בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁם.** כג **וְקִדַּשְׁתִּי אֶת-שְׁמִי הַגָּדוֹל...**

כד וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם, וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל-הָאֲרָצוֹת...

כה **וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים, וּטְהַרְתֶּם...**

כו **וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ, וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם; וַהֲסִרֹתִי אֶת-לֵב הָאֶבֶן, מִבְּשַׂרְכֶם, וְנָתַתִּי לָכֶם, לֵב בָּשָׂר.** כז וְאֶת-רוּחִי,

אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם ...כח וְיִשַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ, אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם; וְהְיִיתֶם לִי, לְעָם, וְאָנֹכִי, אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים.

III. The return after 70 years / Ezra 1:1-5

עזרא א: א **וּבִשְׁנַת אַחַת, לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס**, לִכְלוֹת דְּבַר-ה', מִפִּי יִרְמְיָה: הֵעִיר ה', אֶת-רוּחַ כֹּרֶשׁ מֶלֶךְ-פָּרַס, וַיַּעֲבֵר-קוֹל בְּכָל-מַלְכוּתוֹ...

ג מִי-בָכֶם מִכָּל-עַמּוֹ, יְהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ, **וְיַעַל, לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה; וְיִבֶן, אֶת-בֵּית ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל**--הוּא הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלִָם :

IV. The building freeze for 18 years / Ezra 4:1-5

עזרא ד ד:וַיִּשְׁמְעוּ, צָרֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִן: כִּי-בְנֵי הַגּוֹלָה בּוֹנִים הֵיכָל, לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. **ב** וַיִּגְּשׁוּ אֶל-זְרֻבָּבֶל וְאֶל-רָאשֵׁי הָאָבוֹת, וַיֹּאמְרוּ לָהֶם נִבְנֶה עִמָּכֶם--... **ד** וַיְהִי, עַם-הָאָרֶץ--מְרַפִּים, יְדֵי עַם-יְהוּדָה; וּמְבַהֲלִים אוֹתָם לִבְנוֹת. **ה** וְסֹכְרִים עֲלֵיהֶם יוֹעֲצִים, לְהָפֵר עֲצָתָם--כָּל-יְמֵי, כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס, **וְעַד-מַלְכוּת, דָּרְיָוֶשׁ מֶלֶךְ-פָּרָס**.

V. Chagai rallies the returnees – Rosh Chodesh Elul

חגי פרק א **א** בִּשְׁנַת **שְׁתַּיִם, לְדָרְיָוֶשׁ** הַמֶּלֶךְ, **בַּחֹדֶשׁ הַשִּׁשִּׁי, בְּיוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ**--הָיָה דְבַר-ה' בְּיַד-חַגַּי הַנָּבִיא, אֶל-זְרֻבָּבֶל בֶּן-שְׁאַלְתִּיאֵל פַּחַת יְהוּדָה, וְאֶל-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, לֵאמֹר. **ב** כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, לֵאמֹר: **הָעָם הַזֶּה אָמְרוּ, לֹא עֵת-בֹּא עֵת-בֵּית ה' לְהִבָּנוֹת.** **ג** וַיְהִי, דְּבַר-ה', בְּיַד-חַגַּי הַנָּבִיא, לֵאמֹר. **ד** הַעֵת לָכֶם אַתֶּם, לָשֶׁבֶת בְּבָתֵּיכֶם סְפוּנִים--וְהַבַּיִת הַזֶּה חָרֵב... **ו** זְרַעְתֶּם הַרְבֵּה וְהָבֵא מְעָט, אָכוֹל וְאֵין-לְשָׂבְעָה שָׁתוֹ וְאֵין-לְשָׁכְרָה, לָבוֹשׁ, וְאֵין-לְחֹם לוֹ... **ז** כֹּה אָמַר, ה' צְבָאוֹת: שִׂימוּ לְבַבְכֶם, עַל-דַּרְכֵיכֶם. **ח** עֲלוּ הָהָר וַהֲבֵאתֶם עֵץ, וּבְנוּ הַבָּיִת; וְאֶרְצֶה-בּוֹ ... **ט** פָּנוֹ אֶל-הַרְבֵּה וְהִנֵּה לִמְעָט, וַהֲבֵאתֶם הַבַּיִת וְנָפַחְתִּי בוֹ: יַעַן מֶה, נְאֻם ה' צְבָאוֹת--יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר-הוּא חָרֵב, וְאַתֶּם רָצִים אִישׁ לְבֵיתוֹ .**י** עַל-כֵּן עֲלֵיכֶם, כָּלְאוּ שָׁמַיִם מִטָּל; וְהָאָרֶץ, כָּלְאָה יְבוּלָהּ .**יא** וָאֶקְרָא חֹרֶב עַל-הָאָרֶץ וְעַל-הֶהָרִים, וְעַל-הַדָּגָן וְעַל-הַתִּירוֹשׁ וְעַל-הַיִּצְהָר...

יב וַיִּשְׁמַע זְרֻבָּבֶל בֶּן-שַׁלְתִּיאֵל וִיהוֹשֻׁעַ בֶּן-יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְכֹל שְׁאֵרִית הָעָם,
בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיהֶם, וְעַל-דִּבְרֵי חַגַּי הַנָּבִיא, כַּאֲשֶׁר שְׁלָחוֹ ה' אֱלֹהֵיהֶם; וַיִּירְאוּ הָעָם,
מִפְּנֵי ה' .**יג** וַיֹּאמֶר חַגַּי מַלְאַךְ ה', בְּמַלְאֲכוּת ה'--לָעָם לֵאמֹר: אֲנִי אִתְּכֶם, נְאֻם-
ה' .**יד** וַיָּעַר ה' אֶת-רוּחַ זְרֻבָּבֶל בֶּן-שַׁלְתִּיאֵל פַּחַת יְהוּדָה, וְאֶת-רוּחַ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-
יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְאֶת-רוּחַ, כֹּל שְׁאֵרִית הָעָם; וַיָּבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ מְלָאכָה, בְּבֵית-ה'
צְבָאוֹת אֱלֹהֵיהֶם .

VI. Words of "chizuk" and great hope – on Hoshana Rabba

פרק ב: א בַּשְּׁבִיעִי, בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד לַחֹדֶשׁ--הָיָה, דְּבַר-ה' בְּיַד-חַגַּי הַנָּבִיא לֵאמֹר..

ג מִי בָכֶם, הַנִּשְׁאָר, אֲשֶׁר רָאָה אֶת-הַבַּיִת הַזֶּה, בִּכְבוֹדוֹ הָרִאשׁוֹן; וּמָה אַתֶּם
רֹאִים אֹתוֹ, עַתָּה--הֲלוֹא כָמֹהוּ כְּאַיִן, בְּעֵינֵיכֶם. **ד** וְעַתָּה חֲזַק זְרֻבָּבֶל נְאֻם-ה' וַחֲזַק
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַחֲזַק כָּל-עַם הָאָרֶץ, נְאֻם-ה'--וַעֲשׂוּ: כִּי-אֲנִי
אִתְּכֶם... **ו** כִּי כֹה אָמַר ה' צְבָאוֹת, עוֹד אַחַת מְעַט הִיא; **וַאֲנִי, מַרְעִישׁ אֶת-
הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ**, וְאֶת-הַיָּם, וְאֶת-הֶחָרָבָה... **ט גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה
הָאַחֲרוֹן, מִן-הָרִאשׁוֹן--אָמַר, ה' צְבָאוֹת**

רש"י

=ואני מרעיש - בניסים הנעשים לבני חשמונאי

את השמים וגו' - ויבינו ששכינתי שורה בבית זה ויביאו תשורת זהב וכסף כאשר כתוב בספר יוסף בן גוריון

VII. Breaking ground on Erev Chanuka / with great hopes

פרק ב: י בְּעֶשְׂרִים **וְאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי,** בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ--הָיָה, דְּבַר-ה', אֶל-חַגַּי הַנָּבִיא, לֵאמֹר... **טו** וְעַתָּה שִׂימוּ-נָא לְבַבְכֶם, מִן-הַיּוֹם הַזֶּה וָמָעְלָה; מִטֶּרֶם **שׂוּם-אֶבֶן אֶל-אֶבֶן, בְּהֵיכַל ה'.**

יח שִׂימוּ-נָא לְבַבְכֶם, מִן-הַיּוֹם הַזֶּה וָמָעְלָה; **מִיּוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי, לְמִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר-יֻסַּד הֵיכַל-ה'**--שִׂימוּ לְבַבְכֶם. **יט** הַעוֹד הַזֶּרַע, בַּמְּגוּרָה, וְעַד-הַגֶּפֶן וְהַתְּאֵנָה וְהָרִמּוֹן וְעֵץ הַזַּיִת, לֹא נָשָׂא--מִן-הַיּוֹם הַזֶּה, אֲבָרֵךְ.

כ וַיְהִי דְבַר-ה' שֵׁנִית אֶל-חַגַּי, בְּ**עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ** לֵאמֹר. **כא** אֱמֹר, אֶל-זְרֻבָּבֶל פַּחַת-יְהוּדָה לֵאמֹר: אֲנִי מַרְעִישׁ, אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ. **כב** וְהָפַכְתִּי, כִּסֵּא מַמְלָכוֹת, וְהִשְׁמַדְתִּי, חֹזֶק מַמְלְכוֹת הַגּוֹיִם; וְהָפַכְתִּי מֶרְכָּבָה, וְרֹכְבֶיהָ, וְיָרְדוּ סוּסִים וְרֹכְבֵיהֶם, אִישׁ בְּחֶרֶב אָחִיו. **כג** בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם-ה' צְבָאוֹת אֶקָּחֲךָ זְרֻבָּבֶל בֶּן-שְׁאַלְתִּיאֵל עַבְדִּי, נְאֻם-ה', וְשַׂמְתִּיךָ, כַּחוֹתָם: כִּי-בְךָ בָחַרְתִּי, נְאֻם ה' צְבָאוֹת.

VIII. Zecharya adds a deeper message

זכריה א א בַּחֹדֶשׁ, הַשְּׁמִינִי, בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם, לְדָרְיָוֶשׁ--הָיָה דְבַר-ה', אֶל-זְכַרְיָה בֶּן-בֶּרֶכְיָה, בֶּן-עִדּוֹ הַנָּבִיא, לֵאמֹר. **ב** קָצַף ה' עַל-אֲבוֹתֵיכֶם, קָצֶף. **ג** וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, שׁוּבוּ אֵלַי, נְאֻם ה' צְבָאוֹת--וְאָשׁוּב אֲלֵיכֶם, אָמַר ה' צְבָאוֹת. **ד** אַל-תִּהְיוּ כַּאֲבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר קָרְאוּ-אֲלֵיהֶם הַנְּבִיאִים הָרִאשֹׁנִים לֵאמֹר, כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, שׁוּבוּ נָא מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים, וּמַעַלְלֵיכֶם הָרָעִים; וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא-הִקְשִׁיבוּ אֵלַי, נְאֻם-ה'....

ב:יד רָנִּי וְשִׂמְחִי, בַּת-צִיּוֹן--כִּי הִנְנִי-בָא וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ, נְאֻם-ה'. **טו** וְנִלְוּוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל-ה' בַּיּוֹם הַהוּא, וְהָיוּ לִי לְעָם; וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכֵךְ--

וְיָדַעַתְּ, כִּי-ה' צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי אֵלָיִךְ. **טז** וְנָחַל ה' אֶת-יְהוּדָה חֶלְקוֹ, עַל אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ; וּבָחַר עוֹד, בִּירוּשָׁלִָם.

ד: א וַיָּשָׁב, הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי; וַיְעִירֵנִי, כְּאִישׁ אֲשֶׁר-יֵעוֹר מִשְּׁנָתוֹ.

ב וַיֹּאמֶר אֵלַי, מָה אַתָּה רֹאֶה; וָאֹמַר רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל-רֹאשָׁהּ, וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ--שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת, לַנֵּרוֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשָׁהּ. **ג** וּשְׁנַיִם זֵיתִים, עָלֶיהָ: אֶחָד מִימִין הַגֻּלָּה, וְאֶחָד עַל-שְׂמֹאלָהּ...

ו וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי, לֵאמֹר, זֶה דְּבַר-ה', אֶל-זְרֻבָּבֶל לֵאמֹר: **לֹא בְחַיִל, וְלֹא בְכֹחַ-- כִּי אִם-בְּרוּחִי,** אָמַר ה' צְבָאוֹת.

ח וַיְהִי דְבַר-ה', אֵלַי לֵאמֹר. **ט** יְדֵי זְרֻבָּבֶל, יִסְּדוּ הַבַּיִת הַזֶּה--וְיָדָיו תְּבַצַּעְנָה וְיָדַעְתָּ כִּי-ה' צְבָאוֹת שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם.

י כִּי **מִי בַז, לְיוֹם קְטַנּוֹת..**

IX. Nes Chanuka – Mesechet Shabbat & Mesechet Avoda Zara

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

מאי חנוכה? דתנו רבנן...שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה **בו** נס והדליקו **ממנו** שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה.

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ח עמוד א

. ת"ר: לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי, שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה], כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא,
הלך ועשה שמונה ימים טובים, **לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים**, הוא קבעם לשם שמים, והם קבעום לשם עבודת כוכבים.